

VU Matematikos ir informatikos fakultetas

Kursinio darbo / kursinio projekto temos Bioinformatikos studentams 2023-2024 m.

Eil. Nr.	Vadovas	Tema	Pastabos / Aprašymas
1	Darius Kazlauskas	Cas9 ir Cas12 baltymų homologų domeninės architektūros nustatymas	Bakterijos ir archėjos kovoja su įsibrovėliais naudodamosi adaptyviomis gynybos sistemomis, žinomomis kaip CRISPR-Cas. CRISPR-Cas atsakas susideda iš trijų etapų: adaptacijos, raiškos ir interferencijos. CRISPR-Cas sistemos yra skirstomos į dvi klases pagal baltymų, dalyvaujančių interferencijos etape, architektūrą. Minėtą procesą I klasės CRISPR-Cas sistemose atlieka daugelio baltymų kompleksai, o II klasės – dideli multidomeniniai baltymai (Cas9/Cas12/Cas13). Cas9 ir Cas12 skiriasi nuo Cas13 tuo, kad turi į RuvC panašų domeną, kuris naudojamas taikinio DNR suskaidyti. Filogenetinė Cas9 ir Cas12 baltymų RuvC domeno analizė rodo, kad jis išsivystė iš TnpB baltymo, pastarajam įgaunant/išvystant papildomus domenus. Šiame darbe bus analizuojama Cas9 ir Cas12 baltymų homologų domeninės architektūros. Darbo pradžioje bus apžvelgiami ir palyginami automatinų domeninės architektūros nustatymo (ADAN) metodai. Vėliau vyks Cas9 ir Cas12 baltymų homologų charakterizavimas pasirinktais ADAN metodais bei baltymų domeninės architektūros vizualizacija. Daugiau info: darius.kazlauskas@bti.vu.lt
2	Dr. Laura Baliulytė (laura.baliulyte@ff.vu.lt)	Molekulių agregatų modeliavimas molekulinės mechanikos ir kvantinės chemijos metodais	Yra žinoma, jog TPPS4 molekulės vandenyje formuoja J-ir H-agregatus priklausomai nuo koncentracijos ir pH. Darbe numatoma ištirti TPPS4 J- ir H-struktūrų (dimerų, trimerų ir didesnių) susidarymą molekulinės mechanikos ir kvantinės chemijos metodais. Pagrindinis darbe naudojamas paketis būtų Gaussian. Teorinis darbas bus vykdomas Fizikos fakultete. Dalį užduočių būtų galima atlikti nuotoliniu būdu
3	Gintautas Bareikis	Genetiniai algoritmai ir jų taikymas biosistemoms	Mus supanti aplinka yra unikali, o šią aplinką įtakojantys veiksniai jei ne vienodi, tai bent jau panašūs. Norėdami nustatyti, kokį poveikį biosistemai daro įvairūs veiksniai, mes tai galime atlikti kurdami realaus pasaulio modelius bei jų aplinką. Gamtinių procesų negalime kartoti "atsukdami laiką", tuo tarpu kompiuterinis modeliavimas sudaro prielaidas žymiai platesnei biosistemų analizei, stebint ją esant įvairiems poveikiams, gražinant sistemą prie bet kurios išėties būsenos. Darbo tikslas - kurti biosistemas ir modeliuoti jų vystymąsi priklausomai nuo aplinkos sąlygų.

4	Irus Grinis	Tikimybinis programavimas ir jo taikymai	Tikimybinis programavimas yra viena iš sistemų mokymosi ir dirbtinio intelekto sričių. Joje bandoma sukurti stebimos sistemos modelį, kuriame mes tam tikrų parametrų nežinome, bet bandome juos „atspėti“ iš sistemos „raiškos“. Tikimybiniam programavimui sukurta nemažai specializuotų kalbų/aplinkų, pvz. Gen.jl (Julia kalba parašyta aplinka), Anglican (integruotas su funkcinė kalba Closure), PyMC3 (Python pagrindu sukurtas modulis) ir t.t. Kursinio darbo metu pradžioje reikėtų pasirinkti kokią nors iš išvardintų kalbų, susipažinti su ja, pagaliau pabandyti pritaikyti įgytus įgūdžius konkrečioms duomenims, pvz. iš https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7904853/ ar pan.
5	Irus Grinis	Evoliuciniai skaičiavimai ir algoritmai, jų taikymas gamtos ir tiksluosiuose moksluose	Ši tema labai plati. Pradžioje temą pasirinkusiam studentui reikės „apsižvalgyti“. Galima pradėti nuo liaudiško šaltinio. Rimtesnis ir platesnis šaltinis yra monografija. Tai pat galima pažiūrėti bioinformatikai „artimą“ apžvalgą https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3963368/ Po to galima bus pasirinkti tam tikrą konkretų optimizavimo uždavinį ir pritaikyti jam įgytus įgūdžius.
6	Irus Grinis	Gilieji neuroniniai tinklai ir jų taikymas	Tai labai plati tema, nes giliųjų DNN taikymai mūsų laikais pasitaiko „visur“. Studentui, pasirinkusiam šią temą, pirmiausia teks susipažinti su neuroniniais tinklais ir giliaja architektūra. Tam yra sukurta labai daug mokomosios medžiagos žiniatiltyje (pvz.: https://www.tensorflow.org/tutorials/images/cnn). Antras žingsnis būtų konkrečios „specializacijos“, t.y. giliųjų DNN taikymo srities pasirinkimas ir tyrimų vykdymas. Turima omenyje, kad visame šiame procese dalyvaus ir vadovas.
7	Irus Grinis	Bioinformatikos svetainės priežiūra ir plėtimas	Mūsų portalas gyvuoja jau trečius metus. Jo pagrindinė paskirtis bioinformatikos mokslo ir studijų populiarinimas. Numatoma, kad kiekviena bioinformatikų laida turės savo atstovą - redaktorių - užsiimantį ne tik svetainės priežiūra, bet ir ruošiantį naujus straipsnius, mokomąją medžiagą ir kitus resursus lietuvių ir anglų kalbomis minėtam portalui.
8	Irus Grinis	Edukaciniai web žaidimai gamtos ir tiksluosiuose moksluose	Nors kompiuterinių žaidimų industrija skaičiuoja kelis dešimtmečius, bet kai kalba užėina apie platesnį jų taikymą mokyme, atsiranda nemažai problemų. Šio darbo tikslas: naudojant kokį nors web karkasą (pvz. Django) ir žaidimo varikliuką (pvz. Three.js, Phaser ar pan., žr. pvz. https://blog.logrocket.com/top-6-javascript-and-html5-game-engines/), pabandyti sukurti kokį nors paprastą edukacinių žaidimų kūrimo įrankio prototipą, integruoti jį pvz. Moodle VMA ar WordPress CMS taip, kad juo potencialiai galėtų naudotis gamtos ir tikslųjų mokslų mokytojai/dėstytojai.

9	Irus Grinis	Bioinformatikiniai instrumentai metagenomikoje	Darbas tikslas - išbandyti ir palyginti tarpusavyje kai kuriuos bioinformatikinius instrumentus, kurie taikomi metagenomų analizėje. Po to - pritaikyti juos konkretiems originaliems metagenomikos duomenims. Konkrečiau galima aptarti per TEAMS ar gyvai.
10	Irus Grinis	Biologinių web aplikacijų kūrimas naudojant Django ir/ar Flask karkasus	Django ir Flask yra populiarūs web aplikacijų kūrimo Python karkasai. Darbo metu reikėtų susipažinti su web aplikacijų su atitinkamu karkasu kūrimo pagrindais, pvz. https://docs.djangoproject.com/en/4.0/intro/tutorial01/ . Po to galima bus pabandyti atrinkti bioinformatikinius įrankius, kuriems galima būtų suprojektuoti ir sukurti atitinkamą apvaskalą
11	Karolis Koncevičius	Individo požymių nustatymas naudojantis metilino duomenimis	Šiame darbe, naudojant DNR metilino mikrogardelių duomenis, studentui bus siūloma pabandyti nustatyti individo amžių, lytį, etninę kilmę, rūkymo statusą, ir kitus biologinius požymius. Konkreti užduotis bus derinama individualiai. Darbui numatoma naudoti R programavimo kalbą. Modelio kūrimui - įvairius regulizuotus tiesinius ("lasso", "elastic net"), atsitiktinio miško ("random forest") ir kitus regresijos ir klasifikavimo metodus.
12	Kotryna Kvederavičiūtė	TOP-seq sekoskaitos taikymai ir analizė	TOP-seq yra vienos bazės poros rezoliucijos metodas, skirtas identifikuoti nemetilintus citozinas, 5-hidroksi/5-formil/5-karboksi citozinas. Šios citozino modifikacijos vaidina ypatingai svarbų vaidmenį epigenetiniame perprogramavime, vystymėsi ir kt., bet šiuo metu daugiausiai yra ištirta ir žinoma tik apie 5-metilcitozino įtaką ir funkcijas, o kitų modifikacijų nepriklausomos funkcijos vis dar nėra plačiai ištirtos. Kursinio darbo tikslas būtų susipažinti su TOP-seq sekoskaita ir jos praktiniu taikymu tiriant įvairias citozino modifikacijas ir įgytas žinias vėliau pritaikyti metodo vystymui. Kursinis darbas būtų atliekamas VU GMC DMTS Dr. E. Kriukienės grupėje. Prieš pasirinkdami temą studentai turėtų susisiekti su vadove (kotryna.kvederaviciute@gmail.com)
13	Saulius Gražulis	Mažų molekulių kristalų kontaktų paviršiai	Siūloma peržvelgti visas COD organinių kristalų struktūras, visų pirma tas, kuriuose yra vaistinių medžiagų molekulės ar į jas panašios molekulės. Surasti šių molekulių kontaktus su *savo pačių* kristalais, aprašyti šių kontaktų paviršius. Surasti tas molekules, kurių kompleksai su baltymais patalptinti PDB archyve. Palyginti mažos molekulės kristalo ir baltymo kontaktinius paviršius; nustatyti, ar pagal šių paviršių panašumą galima prognozuoti susimaišymą su baltymu. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.

14	Saulius Gražulis	Topologinių metodų taikymas kristalografijoje: mazgų paieška kristalų struktūrose	<p>Topologinių metodų taikymas kristalografijoje: mazgų paieška kristalų struktūrose</p> <p>Molekulės medžiagose gali sudaryti įvairias netikėtas struktūras: kelios molekulės gali būti sukabintos, kaip žiedai grandinėje (katenanai); molekulės gali būti steriškai sukabintos viena su kita, bet tuo pat metu laisvai judėti viena kitos atžvilgiu (rotaksanai). Teoriškai įmanomi tokių sukabintų žiedinių molekulių polimerai. Šio darbu uždavinys būtų aptikti visas panašaus pobūdžio struktūras atviroje kristalografinėje duomenų bazėje COD. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>
15	Saulius Gražulis	Kristalografinių ir bioinformatinių algoritmų formalus verifikavimas	<p>Programinės įrangos klaidos turi daugybę neigiamų pasekmių – nuo erzinančio laiko šavistymo iki atšauktų mokslinių straipsnių iš gerai žinomų mokslo žurnalų; o blogiausiai atveju klaidingos programos kritiškose sistemose gali kainuoti žmonių gyvybes. Testavimas, nors ir padeda pakelti programų kokybę, negali įrodyti, kad programos yra teisingos; jis tik gali parodyti esamas programų klaidas. Pastaruoju metu intensyviau vystomi formalus programų verifikavimo metodai, leidžianti įrodyti kaip matematinę teoremą, kad programa atitinka specifikaciją. Pagrindė šie metodai taikomi itin svarbioms sistemoms, kurių neteisingas veikimas turėtų labai blogų pasekmių – geležinkelių valdyme, avionikoje, pramoninių procesų valdyme. Bet, plintant formalus įrodymo įrankiams, pravartu būtų ir pagrindinams bioinformatikos bei kristalografijos algoritmams pritaikyti formalus įrodymo priemones. Darbe bus siūloma įgyvendinti keletą bioinformatinių algoritmų (sekų palyginimo, FFT) Ada programavimo kalba ir įrodyti jų teisingumą SPARK sistemos pagalba. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>

16	Saulius Gražulis	Duomenų kokybės užtikrinimas ir duomenų validavimas kristalografinėje duomenų bazėje COD	<p>Duomenys mokslinėje duomenų bazėje naudingi tik tada, kai jie yra patikimi ir teisingi. Deja, net aukšto lygio mokslinėse publikacijose ne visada užtikrinamas duomenų teisingumas ir atitikimas formaliems reikalavimams. COD (Crystallography Open Database) duomenų bazės kūrėjai šiuo metu pasiekė, kad visi duomenų failai yra sintaksiškai teisingi (atitinka IUCr CIF formato reikalavimus) ir gali būti apdorojami automatiškai. Sekantis žingsnis link aukštos kokybės duomenų bazės -- semantinis duomenų patikrinimas (validacija) pagal IUCr sukurtas ontologijas -- CIF žodynus (angl. "CIF dictionaries"), ir prasminių klaidų paieška, naudojant statistinius metodus. Darbo metu bus siūloma tobulinti COD duomenų validatorių, atlikti visų duomenų validaciją, pagal validacijos pranešimus sukurti automatines klaidų taisymo priemones, ištaisyti tas semantines klaidas, kurias įmanoma vienareikšmiškai atpažinti, pažymėti nepataisomas klaidas, bei integruoti klaidų taisymo priemones į COD duomenų įkėlimo svetainę. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>
17	Saulius Gražulis	Didelės apimties duomenų archyvavimas paskirstytoje, lygių partnerių bendradarbiavimu paremtoje (angl. "peer-to-peer") duomenų saugykloje	<p>Naujausios IUCr (Tarptautinės kristalografų sąjungos, angl. International Union of Crystallography) rekomendacijos siūlo archyvuoti visus pradinius duomenis, panaudotus struktūros nustatymui, įskaitant difrakcijos (išsklaidytų Rentgeno spindulių) vaizdus, užregistruotus monokristalinių difraktometrų. Šios rekomendacijos įgyvendinimas kelia naujus iššūkius -- bus reikalingas gerokai didesnis pastovios atminties (diskų, juostų) kiekis, negu naudotas iki šiol, ir duomenys turi būti prieinami bent jau ateinančius dešimtmečius, t.y. pergyventi kelias kompiuterinės įrangos kartas. Visa tai susiję su papildomomis sąnaudomis ir duomenų laikymo kaštais. Vienas iš galimų šių problemų sprendimo būdų -- panaudoti paskirstytą, daugelio institucijų ir/arba individų palaikomą duomenų archyvavimo sistemą, turinčią pakankamą duomenų perteklumą, užtikrinantį patikimą sistemos darbą ilgą laiką. Darbo metu bus siūloma išnagrinėti įvairių partnerių bendradarbiavimu (angl. "peer-to-peer") bei paskirstytų duomenų bazių sistemų (Gnutella, GUNet, OFFSystem, Riak, Apache Cassandra, ir t.t.) tinkamumą nurodytam tikslui ir galimai sukurti veikiantį sistemos prototipą. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>

18	Saulius Gražulis	Senų kristalografinių duomenų skaitmeninimas COD duomenų bazei	<p>Dalis duomenų apie svarbius cheminius junginius, tame tarpe apie jų erdvines struktūras, buvo publikuota prieš plačiai plintant kompiuteriams ir internetui, tad šie duomenys yra prieinami tik "popieriniame" pavidale, išbarstyti po daugelį skirtingų žurnalų ar leidinių, arba patalpinti nuosavybinėse duomenų bazėse. Tokia situacija techniškai ir/arba juridiskai apsunkina duomenų radimą bei panaudojimą. Darbo metu siūloma sukurti įrankius struktūrinės informacijos įvedimui ar optiniam simbolių atpažinimui, PDF failų tekstų analizei, siekiant atpažinti ir išskirti kristalografinius duomenis, ir galimai suskaitmeninti senas publikacijas, įkeliant jų duomenis į atvirą kristalografinę duomenų bazę COD (Crystallography Open Database). Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt</p>
19	Saulius Gražulis	Vidutinių trimačių simetrijos grupių apskaičiavimas iš keturmačių moduluotų struktūrų simetrijos operatorių	<p>Vidutinių trimačių simetrijos grupių apskaičiavimas iš keturmačių moduluotų struktūrų simetrijos operatorių</p> <p>Pastaruoju metu daugėja informacijos apie medžiagos būvį, kuris, nors ir turi daugumą kristalo savybių (pvz., sklaido Rentgeno spindulius siaurais koncertuotais atspindžiais), nėra tikras kristalas, nes negali turėti periodinės gardelės, suderinamos su stebima objekto ar sklaidymo vaizdo simetrija, tokia kaip penkto laipsnio simetrijos ašis. Tai -- kvazikristalai (http://en.wikipedia.org/wiki/Quasicrystals) ir (nebendramatės) moduluotos struktūros. Šioms struktūroms aprašyti kuriamas matematinis aparatas, panaudojantis simetrijos grupių teoriją. Pasirodo, kad neperiodines trimates struktūras galima aprašyti kaip periodinių struktūrų daugiamatėse erdvėse pjūvius. Pavyzdžiui, kai kurias moduluotas struktūras galima nagrinėti kaip periodinių 4-mačių gardelių pjūvius. Perėjimas į aukštesnių matavimų erdves leidžia panaudoti jau žinomą erdvinių simetrijos grupių mat. aparatą, ir kompaktiškai aprašyti neperiodines struktūras. Darbo metu bus siūloma sukurti programinę įrangą, kuri tikrintų keturmačių simetrijos grupių aprašymus, pagal šiuos aprašymus sukurtų vidutinius nmoduluotos trimatės simetrijos grupės aprašus, ir integruoti šiuos algoritmus į duomenų bazę COD, kad būtų galima efektyviai kaupti ir tvarkyti neperiodinių medžiagos pavyzdžių aprašymus. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>

20	Saulius Gražulis	BOINC serverio ir klientų parengimas statistiniams skaičiavimams ir jų pritraukimas COD duomenų bazės analizei	<p>Statistiniai skaičiavimai, paremti Bajeso statistikos principais, duoda universalią ir koherentišką skaičiavimo metodiką, bet reikalauja itin daug skaičiavimo resursų. Vienas iš būdų tokius resursus surinkti -- panaudoti masinį paralelizmą „savanorių skaičiuotojų“ (angl. "volunteer computing") pateiktuose kompiuteriuose. Šiuo principu yra paremta Berklio universiteto BOINC sistema. Darbo metu bus siūloma: a) paleisti BOINC sistemos serverį; b) parašyti paprasčiausius BOINC klientus; c) parašyti klientus, skirtus COD atstumų ir jungčių parametru tikimybių pasiskirstymų pasiskirstymų radimui ir atnaujinimui, naudojant Bajeso statistikos metodus, ir skaičiavimų organizavimas. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>
21	Saulius Gražulis	Gramatikos atstatymas iš kalbos pavyzdžių	<p>Gerai žinomi yra uždaviniai pagal nurodytą gramatiką nustatyti, ar duota simbolių eilutė priklauso gramatikos generuojamai kalbai, ir ar dvi gramatikos yra ekvivalenčios; žinomi efektyvūs šių uždavinių sprendimo būdai daugeliui praktiškai svarbių kalbų klasių. Tačiau praktikoje kartais tenka spręsti atvirkščią uždavinį: pagal kalbai priklausančių ir nepriklausančių eilučių pavyzdžius sukonstruoti minimalią gramatiką, generuojančią tokią kalbą. Šis uždavinys kur kas blogiau apibrėžtas (neturi unikalios sprendimo) ir efektyvūs sprendimo būdai bendru atveju nėra žinomi. Darbo metu bus pasiūlyta suformuluoti ir išspręsti uždavinį paprasčiausiai -- reguliarių kalbų -- klasei. Konkrečiai, pagal duotas eilutes su teisingais ir klaidingais duomenų (teksto) pavyzdžiais reikės sukonstruoti reguliarias išraiškas, kurias atitiktų teisingos eilutės bet neatitiktų klaidingos eilutės. Galimi sprendimo būdai būtų euristicos, kodo evoliucija ir genetiniai algoritmai, apmokomų neuronų tinklų ar atraminių vektorių mašinų panaudojimas. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>

22	Saulius Gražulis	Teorinės kristalografinės duomenų bazės TCOD duomenų validavimas	<p>Teorinės kristalografinės duomenų bazės TCOD duomenų validavimas</p> <p>Pastaruoju metu labai sparčiai vystosi skaičiuojamosios chemijos metodai, leidžiantys suskaičiuoti kristalų bei molekulių struktūras naudojant pamatinius kvantinės mechanikos principus. Atsiranda vis daugiau laisvų programų, leidžiančių atlikti šiuos skaičiavimus, ir sparčiai daugėja suskaičiuotų struktūrų duomenų. Atsiranda poreikis šiuos skaičiavimo rezultatus sistematizuoti, įvertinti jų patikimumą bei palyginti su eksperimentiniais duomenimis. Tuo tikslu buvo paleista TCOD duomenų bazė. Darbo metu bus pasiūlyta įgyvendinti duomenų kokybės patikrinimo programas ir palyginti skirtingas suskaičiuotas struktūras tarpusavyje ir su eksperimentiškai nustatytais struktūromis. Prieš pasirenkant susisiekti su vadovu el paštu, adresu: grazulis@ibt.lt.</p>
23	Andrius Merkys	Antikūnų sekos analizė	<p>Yra sukurtos bent kelios schemas, skirtos antikūnų sekų aminorūgščių numeravimui. Apie jas plačiau pasiskaityti galite Dondelinger et al., 2018 (https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6198058/). Tačiau laisvos atviro kodo programinės įrangos, galinčios sunumeruoti įvesties antikūno seką, nėra. Yra ANARCI įrankis (https://github.com/oxpig/ANARCI), tačiau jis paremtas kuruota duomenų baze, kurios negalima naudoti komerciniams tikslams. Šio darbo užduotis – sukurti programinę įrangą, galinčią sunumeruoti įvesties antikūno sekos aminorūgštis pagal Chothia ar kitą plačiai naudojamą numeravimo sistemą (aprašymas bei nuorodos platesniam pasiskaitymui pateiktos anksčiau nurodytame straipsnyje).</p> <p>Reikalavimai:</p> <p>Darbas Debian/Ubuntu operacinės sistemos aplinkoje. Reikalingi geri komandinės eilutės, aukšto lygio programavimo kalbos naudojimo sugebėjimai, biosekų analizės bei PDB formato žinios.</p>